

«Ἡ Ρωμανία κι ἂν πέρασκεν, ἀνθεῖ καὶ φέρει κι ἄλλο»

13ῆ Ἰουνίου 1949:

Ἡμέρα Μνήμης τῶν σταλινικῶν διώξεων κατὰ τῶν Ἑλλήνων

Οἱ Ἑλληνες τῆς ΕΣΣΔ ἐξορίστηκαν μαζικά, σὰν ζῶα, σὲ μέρη πρωτόγονα, στὴν «Ἀσιατικὴ Βαβυλωνία»*

Στὴν 13 Ἰουνίου 1949, στὴν Σοβιετικὴ Ἑνωσὴ ἐπιχειρήθηκε μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες μετατοπίσεις πληθυσμῶν στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἀκόμα καὶ οἱ Ἑλληνες ποὺ ἔζησαν «πορεῖες θανάτου» ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς στὸν Πόντο τὴν περίοδο 1916-1923, παρακολουθοῦσαν ἄναυδοι τὴν τραγικὴ τους μοῖρα.

Σὲ κάθε ἑλληνικὸ σπίτι, σὲ ὅλη τὴν παραλιακὴ γραμμὴ ἀπὸ τὴν Ἀνάπα στὴν περιοχὴ τοῦ Κράσονονταρ ἕως τὸ Σόχουμ τῆς Ἀμπχαζίας καὶ τὸ Βατοῦμ τῆς Ἀντζαρίας, μπῆκαν ἕνας ἀξιωματικὸς καὶ ἕνας στρατιώτης.

Χάρτης τοῦ Καυκάσου τὴν σοβιετικὴ περίοδο 1957-1991 (πηγή: mapinmap.ru)

Λίγοι ἀπὸ τοὺς ἄτυχοι μετατοπισθέντες ἐνημερώθηκαν λόγω διαρροῆς πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη βίαιη ἐξορία.

Ὅπως δηλώνουν αὐτόπτες μάρτυρες ἐκείνων τῶν γεγονότων:

«Ἐπιτρεπόταν νὰ πάρουν μαζὶ τοὺς τό-

σα ὅσα χωροῦσαν στὴν χειραποσκευή τους. «Ὅλη ἡ ὑπόλοιπη κινητὴ καὶ ἀκίνητη προσωπική περιουσία κρατικοποιήθηκε».

Ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία ἀπαγορευόταν ἐξαρχῆς στὰ πλαίσια τῆς σοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας.

Οἱ προσωπικὲς οἰκίες τῶν Ἑλλήνων εἴτε πουλήθηκαν εἴτε παραχωρήθηκαν δωρεὰν στοὺς νέους κατοίκους ποὺ μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὸ Βορρᾶ τῆς Ρωσίας στὴν περιφέρεια Κράσνονταρ καὶ ἀπὸ τὶς ὄρεινὲς περιοχὲς τῆς Γεωργίας στὴν Ἀμπχαζία καὶ στὴν Ἀντζαρία.

* * *

Παρὰ τὴ μυστικότητα τῆς ἐπιχείρησης, ἦταν εὐκόλο νὰ καταλάβει κανεὶς πὼς ὁ τελικὸς προορισμὸς τῆς μεταφορᾶς μέσω τῶν ἀτελείωτων σιδηροδρόμων τῆς ΕΣΣΔ ποὺ κληρονομήθηκαν ἀπὸ τοὺς τελευταίους τσάρους τῆς δυναστείας Ρομανόφ, θὰ ἦταν ἡ Ἀσία.

Ὅμως οἱ ἀγαθοὶ καὶ ἀνυποψίαστοι Ἕλληνες πίστευαν πὼς ἡ ἐκτόπισή τους γίνεται μὲ κατεύθυνση πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅλοι οἱ ἐξορισμένοι εἴτε εἶχαν ἑλληνικὰ διαβατήρια, εἴτε ἀπέκτησαν τὴν σοβιετικὴ ὑπηκοότητα μετὰ τὴν ἑλληνικὴ. **Ἡ** ψευδαίσθηση χάθηκε, ὅταν τὸ τρένο πέρασε τὸν ποταμὸ Βόλγα μὲ μία μοναδικὴ κατεύθυνση· πρὸς τὴν Ἀσία.

Ὑπὸ τὴν συνοδεία τῶν στρατευμάτων τῆς σοβιετικῆς κρατικῆς ἀσφάλειας, οἱ ἐκτοπισθέντες μέσα σὲ κλειστὰ βαγόνια ἔφτασαν μετὰ ἀπὸ δύο ἑβδομάδες στὶς στέπες καὶ τὴν ἔρημο τοῦ νότιου Καζακστάν. **Ἐφτασαν** ὅσοι ἄντεξαν καὶ ἐπέζησαν. **Γιατὶ** πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πέθαναν ἀπὸ τὶς κακουχίες καὶ τὶς ἀρρώστιες.

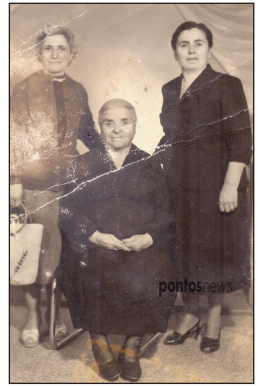
* * *

Ἡ βίαιη ἐκτόπιση τοῦ 1949 ἦταν ἕνας ἀκόμα κρίκος στὴν ἀλυσίδα τῶν διώξεων καὶ τῶν ἐξοριῶν τῶν Ἑλλήνων τῆς ΕΣΣΔ.

Ὁ νέος τρόπος καταπίεσης ἐξευρέθηκε λίγα χρόνια μετὰ τὴ λεγόμενη «Ἑλληνικὴ ἐπιχείρηση» τῆς Εν-Κα-Βε-Ντε, τὴν περίοδο 1937-1938, ποὺ κόστισε χιλιάδες ζωὲς τῶν Ἑλλήνων τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.

Τὸ 1939 ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴ Ἑνωση στὴν Ἑλλάδα ἐξορίστηκαν οἱ οἰκογένειες τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων ποὺ ἐκτελέστηκαν στὴν διάρκεια τῆς «Ἑλληνικῆς ἐπιχείρησης» τοῦ 1937-38.

Στὶς συζύγους, στὶς μητέρες, στὶς ἀδελφές καὶ στὰ παιδιά ἀνακοινώθηκε πὼς οἱ ἄνδρες τους ἤδη βρισκόνταν στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἀγριππίνα Συμεωνίδη-Τσεγγελίδη μὲ τὴν πεθερὰ της καὶ τὴν κουριάδα της στὴν Ἀθήνα.

«Στην Ελλάδα δὲν βρήκαμε τὸν πατέρα μου Εὐθύμιο Συμεωνίδη. Ἀργότερα μάθαμε πὼς ἐκτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Σοβιετικούς», ἔλεγε ὁ υἱὸς του Ἰωάννης, ποὺ ἔφτασε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸ στὴν ἡλικία τῶν 10 ἐτῶν, τὸ 1939, μὲ τὴν μητέρα τοῦ Ἀγριππίνα (Δέσποινα) Τσεγγελίδη, τὴν γιαιγιά καὶ τὴν θεία του ἀπὸ τὴν μεριά τοῦ πατέρα του.

Πολιτικὴ τῶν μαζικῶν ἐξοριῶν, οἱ Ἕλληνες στὴν «ἀσιατικὴ Βαβυλωνία»

Τὴν δεκαετία τοῦ 1930, οἱ σταλινικὲς Ἀρχὲς ξεκίνησαν τὴν πολιτικὴ τῶν μαζικῶν ἐξοριῶν.

Ἡ Σιβηρία καὶ ἡ Κεντρικὴ Ἀσία (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ Καζακστάν, τὸ Οὐζμπεκιστάν, ἡ Κιργιζία) γέμισαν ἀπὸ λαοὺς μὲ πολὺ διαφορετικὲς πολιτισμικὲς καὶ γλωσσικὲς καταβολές.

Σὲ κοινωνίες μὲ τὸν ντόπιο πληθυσμὸ στὴν πλειοψηφία του νὰ βρίσκεται σὲ σχεδὸν πρωτόγονη κατάσταση, ἔμεναν ἐξορισμένοι Ρῶσοι, Οὐκρανοί, λαοὶ τῆς Βαλτικῆς, Γερμανοὶ τοῦ Βόλγα, Τσετσένοι, Ἀρμένιοι, Ἀζέροι, Κοῦρδοι, Κορεάτες, Οὐιγούροι, Ντουγκᾶνοι (Κινέζοι μουσουλμᾶνοι), κ.ἄ.

* * *

Οἱ Ἕλληνες μαζικὰ συμπλήρωσαν τὸν πληθυσμὸ τῆς «ἀσιατικῆς Βαβυλωνίας» τὴν δεκαετία τοῦ 1940.

Ἡ πρώτη ἐκτόπιση τῶν Ἑλλήνων ἔγινε πρὸς τὸ βόρειο Καζακστάν καὶ τὴν Σιβηρία τὸ 1942.

Στὸ πλαίσιο τῆς «ἐπιχείρησης ἀπομάκρυνσης ἄοπλου πληθυσμοῦ» ἀπὸ τὸ μέτωπο τοῦ πολέμου, ἐξορίστηκε στὴν Σιβηρία καὶ τὸ βόρειο Καζακστάν μεγάλος ἀριθμὸς Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν περιοχὴ Κουμπάν τῆς νότιας Ρωσίας καὶ τὴν πόλη Κέρτς τῆς Κριμαίας.

Στις 24 Ἰουνίου 1944 ἐξορίστηκαν στὸ Οὐζμπεκιστάν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας οἱ Ἕλληνες τῆς ὑπόλοιπης Κριμαίας.

Στις 13 Ἰουνίου 1949 ἐξορίστηκαν στὸ νότιο Καζακστάν πάνω ἀπὸ 40.000 ἄτομα ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Ὅλος σχεδὸν ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἦταν ἀπὸ τὶς περιοχὲς Κουμπάν (βόρειος Καύκασος, Ρωσία), Ἀμπχαζία καὶ Ἀντζαρία. **Τὰ** ἔξοδα διαβίωσης κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἐκτοπισμοῦ τους καλύφθηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους.

Ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ ἄφησε ἡ ἐκτοπισμέ-

Παρασκευὴ Πενταζίδη στὸ νότιο Καζακστάν τὴν δεκαετία τοῦ 1960.

νη στο Καζακστάν Παρασκευή Πενταζίδη (1926, Κουμπάν Ρωσίας-2006, Αθήνα), αποδεικνύεται για άλλη μιὰ φορά τὸ ἔξῃς: **«Τὶς πρώτες ἡμέρες ἀπαγορευόταν νὰ εἶναι ἀνοιχτὰ τὰ βαγόνια. Ἡ ἔλλειψη ὀξυγόνου καὶ ἡ ἀνύπαρκτη ὑποδομὴ γιὰ τὴν προσωπικὴ ὑγιεινὴ δημιουργοῦσε ἐστίες μόλυνσης. Τὰ πρώτα θύματα τῆς μεταφορᾶς στὰ βρώμικα βαγόνια γιὰ ζῶα ἦταν τὰ νεογνὰ καὶ μικρὰ παιδιὰ.**

Παρασκευὴ Πενταζίδη (τρίτη ὄρθια ἀπὸ ἀριστερὰ) μὲ τοὺς ἐργαζόμενους διάφορων ἐθνικοτήτων τοῦ κολλοῦ στοὺς νότιο Καζακστάν.

Γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν οἱ πρόχειρες τουαλέτες, οἱ ἐκτοπισθέντες τρυποῦσαν τὸ πάτωμα τῶν βαγониῶν καὶ ἔφτιαχναν μὲ τὰ σώματά τους τὶς ἀσπίδες γιὰ νὰ μὴν ντρέπονται οἱ γυναῖκες τοὺς ἄνδρες. Ὑπῆρχαν περιπτώσεις ὅταν γυναῖκες, πού μεγάλωναν μὲ τὶς ἀρχές τῶν προγόνων τους ἀπὸ τὸν Πόντο, πέθαιναν ἀρνούμενες νὰ κάνουν τὴν ἀνάγκη τους στὸν ἴδιο χῶρο μὲ τοὺς ξένους ἄνδρες».

Ὁ σύζυγος τῆς Παρασκευῆς Ἀπόστολος Συμεωνίδης πέθανε στὸ Καζακστάν τὸ 1955 ἀπὸ τὶς κακουχίες. **Ἡ** νεαρὴ τότε Παρέσα (Παρασκευὴ) μεγάλωσε τὰ τρία τους παιδιὰ μόνη της. **Ἐπέζησε, ἐπέστρεψε** στὴν περιοχὴ Κουμπάν καὶ τὸ 1990 ἔφυγε μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια της στὴν Ἑλλάδα.

Συνολικά, ἀπὸ τὸ 1942 ἕως 1949 ἀπὸ τὴν παρευξείνια περιοχὴ τοῦ Καυκάσου ἐκτοπίστηκαν πάνω ἀπὸ 60.000 Ἕλληνες.

* * *

Οἱ βασανισμένοι Ἕλληνες ἔπρεπε νὰ βροῦν δυνάμεις γιὰ νὰ ξεκινήσουν τὴν ζωὴ τους ἀπὸ τὴν ἀρχή. Οἱ τοπικὲς σοβιετικὲς Ἀρχές δὲν μερίμνησαν γιὰ τὴν ἐγκατάστασή τους. Οἱ πρόχειρες οἰκίες κτίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐκτοπισθέντες σὲ διαλείμματα κατὰ τὴν διάρκειά τῆς πολύωρης ἐργασίας.

«Δὲν μᾶς πλήρωναν μέχρι τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν τὸ 1953. Μετὰ πλήρωσαν μικρὸ μισθό, ὅμως μαζεμένο. Δὲν ξέραμε πὼς νὰ διαχειριστοῦμε αὐτὰ τὰ χρήματα. Πῆγα στὸ μαγαζὶ καὶ πῆρα παπούτσια γιὰ τὰ τρία μου παιδιὰ. Μέχρι τότε χρησιμοποιοῦσαν ἓνα παλιὸ ζευγάρι μὲ τρύπες. Ἡ μεγαλύτερη κόρη μου ἔβαζε αὐτὰ τὰ παπούτσια καὶ κουβαλοῦσε στὴν πλάτη τὴν μικρότερη ἀδελφὴ γιὰ νὰ βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ χειμῶνα. Τὸ καλοκαίρι κυκλοφοροῦσαν ξυπόλυτοι», ἔλεγε ἡ Παρασκευὴ Πενταζίδη, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκτοπισθέντες.

Ἰωάννης Συμεωνίδης τοῦ Εὐθυμίου
μέ τὴν σύζυγο του Χριστίνα
καὶ τὴν μητέρα του Ἀγριππίνα
στὴν Ἀθήνα τὴν δεκαετία τοῦ 1980.

Στοὺς ἐκτοπισθέντες ἀπαγορευόταν ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν τόπο μόνιμης κατοικίας. Σύμφωνα με τὸ διάταγμα τοῦ Ἀνώτατου Σοβιέτ τῆς ΕΣΣΔ, ἀπὸ τὶς 26 Νοεμβρίου 1948, οἱ παραβάτες τοῦ κανονισμοῦ τῶν «εἰδικῶν ζωνῶν ἐγκατάστασης» ἀντιμετώπιζαν ποινὴ εἰκοσαετοῦς κάθειρξης. **Οἱ Ἕλληνες, ὅπως καὶ ἄλλοι λαοί, ἦταν ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο.**

Οἱ κανονισμοὶ αὐτοὶ ἴσχυσαν μέχρι τὸν θάνατο τοῦ Στάλιν. Τρία χρόνια ἀργότερα, τὸ 1956, μετὰ τὸ 20ὸ Συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ τὴν καταδίκη τῶν ἐγκλημάτων τῆς σταλινικῆς περιόδου, στοὺς ἐκτοπισθέντες ἐπιτράπηκε ὁ ἐπαναπατρισμός στοὺς τόπους τῆς προηγούμενης κατοικίας, με τὴν προϋπόθεση πὼς αὐτὴ ἡ περιοχὴ δὲν ἀνῆκε στὴν ζώνη τοῦ ὑπεραυξημένου πληθυσμοῦ.

Ὅμως, στὴν Σοβιετικὴ Ἑνωσὴ ὑπῆρχε σύστημα ἐσωτερικῆς πολιτογράφησης καὶ ἡ μετοίκηση ἀπὸ περιοχὴ σὲ περιοχὴ ἦταν δύσκολη. Εὐκόλη ἦταν μόνο ἡ ἐγκατάσταση σὲ ἄγονες περιοχές.

Οἱ Ἕλληνες βρῆκαν ἐμπόδια καὶ κατὰ τὴν ἐγγραφὴ τους στὰ κατὰ τύπους Δημοτολόγια τῶν περιοχῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐξορίστηκαν βίαια. Ἡ περιουσία δὲν ἐπιστράφηκε στοὺς νόμιμους κατόχους τῆς. Στὰ σοβιετικὰ Ἀρχεῖα, στὰ βιβλία οἰκιῶν τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀναφέρονται πιά τὰ ὀνόματά τους. Οἱ Ἕλληνες ξανάρχισαν τὴν ζωὴ τους, γιὰ μία ἀκόμα φορὰ.

Οἱ σοβιετικὲς Ἀρχὲς ἀποκατέστησαν τὴν ἀτομικὴ νομικὴ ἀθωότητα τῶν ἄδικα ἐξορισμένων Ἑλλήνων. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2014, στὸ πλαίσιο τοῦ νόμου γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ἐξοριστῶν λαῶν τῆς Κριμαίας, γιὰ πρώτη φορὰ ἀκούστηκαν οἱ Ἕλληνες ὡς ἐθνότητα ἄδικα διωκόμενη στὴν ΕΣΣΔ.

* * *

Ὁ ὀργανωμένος ποντιακὸς χῶρος στὴν παγκόσμια του διάσταση ἀναγνώρισε τὴν 13ῃ Ἰουνίου 1949 ὡς Ἡμέρα Μνήμης τῶν σταλινικῶν διώξεων κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὶς δεκαετίες 1930-1940.

□

Βλ. <https://www.pontosnews.gr/>. Τοῦ Βασιλείου Τσενκελίδου, Ἱστορικοῦ.